

Nr 277

Av fröken Stenberg m. fl., *om inrättande av en forskardocentur i arkeologi vid Umeå universitet.*

(Lika lydande med motion nr 331 i Andra kammaren)

I Kungl. Maj:ts prop. nr 185 har såsom en av lokaliseringspolitikens främsta målsättningar angivits att oberoende av var människorna måste bo för att fullgöra sin uppgift — skapa »en likvärdig standard ifråga om — — — kulturell service», vilket också ytterligare understrykes i departementschefens yttrande. Med anledning härav vill vi fästa uppmärksamheten på en av de kulturellt viktiga sektorer, där Norrland lider av en markant eftersläpning, nämligen den arkeologiska. Vikten av inrättandet av en arkeologisk forskartjänst i Umeå framhölls redan i en fyrpartimotion våren 1964 (I: 743, II: 891) i vilken förordas inrättande av en forskartjänst i nordisk och jämförande fornkunskap i Umeå. Denna borde då ges en särskild inriktning på nordskandinaviska och cirkumpolära-arktiska problem. Som underströks i motionen har den nordskandinaviska arkeologien kommit att intaga en alltmer framskjuten ställning, och särskilt under de senaste åren har alltmer bestyrkts att Norrland även ur arkeologisk synpunkt är ett framtidsländ. Tidigare har denna landsända betraktats som ett område utan någon betydelsefull förhistoria — ett utmarksfattigt bihang till Sydsverige.

Det nya intresset för Norrlands förhistoria har bl. a. sin grund i det rika material som framkommit vid de systematiska undersökningar som utförts av riksantikvarieämbetet i samband med utbyggnad av vattenkraften. Arbetet med fornminnesinventeringen för den ekonomiska kartan har även visat att Norrland har en tidigare oanad rikedom på fornlämningar i kusttrakterna. För närvarande känner man till inte mindre än cirka 2 000 stenåldersboplatser i Norrland, och man vet att antalet kommer att mångdubblas om inventeringarna utsträcks till hittills ej undersökta områden. Under de senaste åren har också en mängd viktiga fynd av annat slag kommit i dagen inom norrländskt område. Man kan peka på hövdingagravar i Hälsingland och Medelpad eller på fynd av nya hållristningar och vikingatida fynd i Västerbotten. Dessa nya fynd har understrukit att Norrland under förhistorisk tid varit ett i kulturellt avseende lika viktigt område som Sydsverige, ehuru lokalisationen på grund av de speciella näringsgeografiska förhållandena erhållit sin egenart.

I dagens läge har den arkeologiska forskningen om Norrlands förhistoria på många vitala punkter en eftersläpning som i förhållande till Sydsverige uppgår till närmare ett århundrade. I sydligare landskap anses det självklart att varje människa som är intresserad därav utan svårigheter kan finna uppgifter i skrifter eller på annat sätt om sin hembygds förhistoria. Kunskap om att bygdens gånggrift är en grav för stenålderns bondebefolkning eller att bygravfältens runda kullar är från järnåldern är för varje skolbarn i Sydsverige något självklart. För dem som bor i Norrland är det i största utsträckning ett ännu fjärran liggande kulturmål att få veta något om sin hembygds förhistoria. I detta faktum speglas på ett markant sätt den missgynnade ställning Norrland intagit och i stor utsträckning alltjämt intager i förhållande till det övriga Sverige i kulturellt avseende.

I Norrland har aldrig funnits någon arkeologisk forskartjänst, utan norrlandsarkeologisk forskning har i stort sett bedrivits vid forskarinstitutioner i Stockholm, Uppsala, Lund, Köpenhamn och Helsingfors och har aldrig intagit någon dominerande ställning. I Norrland finns givetvis landsantikvarierna, men dessa hinner ej att ägna tillräcklig tid åt forskning då de är alltför hårt belastade med löpande göromål. På norsk sida däremot är den arkeologiska forskningen väl utbyggd i norr — såväl Trondheim som Tromsö har sedan ett trettiotal år arkeologiska specialtjänster — och på grund härav är Nordnorges bebyggelsehistoria i stort sett lika väl bearbetad som Sydnorges. I och med att ett universitet inrättats i Umeå föreligger nu ändå mer vägande skäl för att inrätta en forskarbefattning i arkeologi i Norrland. Denna tjänst hör då naturligt samman med norrlandsuniversitetet.

Lokalintresset i Norrland för arkeologisk forskning är för närvarande synnerligen livligt. Såväl Västerbottens som Norrbottens landsting har engagerat sig i utarbetandet av övre Norrlands förhistoria och historia i samband med landstingens hundraårsjubileum. Flera kommuner lämnar understöd till arkeologiskt forskningsarbete, bland vilka kan nämnas Byske och Nederkalix. Men bristen på primärforskning med större fältundersökningar gör det mycket svårt och oftast helt omöjligt att ge mer än hypotetiska svar på frågorna inom Norrlands förhistoria.

För närvarande föreligger goda möjligheter att utan större extra kostnader för staten inrätta en arkeologisk forskningsbefattning i Umeå. Lokal ställes nämligen till förfogande inom Västerbottens läns museum, med vilken institution nära samarbete måste ske för den som bedriver arkeologisk forskning i Umeå. Väl utbyggda forskningsbibliotek finns, såväl inom det vetenskapliga biblioteket som på läns museet. Till Umeå har bl. a. 1964 förvärvats den framstående norrlandsarkeologen Gustaf Hallströms bibliotek med dennes synnerligen omfattande ehuru ännu obearbetade excerptsamling över nordskandinavisk arkeologi.

Det synes mest ändamålsenligt och för staten minst kostsamt att här föreslagna tjänst utformas som en forskardocentur av det slag som finns uppförd på forskningsrådets stat.

Under åberopande av det anförda hemställas,
att riksdagen måtte besluta att inrätta en forskardocentur
(Ae 27) i arkeologi vid universitetet i Umeå.

Stockholm den 26 januari 1965

Gunvor Stenberg

Per Jacobsson

Nils-Eric Gustafsson

Lage Svedberg

Bertil Strandberg